

EGYHÁZI SZEMLE.

Hazai egyházi élet.

Ismeretes a Mátyás király udvari bolondjának az az adomája, a mely szerint a világon legtöbb a doktor. A bajban levő embernek mindenki tud valami tanácsot adni, mert mindenikünk ismer egy csomó többé vagy kevésbé csalhatatlan házi szert s mindenikünk azt hiszi, hogy teljesen ért úgy a prognosishoz mint a diagnosishoz s igen sokszor meg-
esik, hogy a valóban hivatásos és ahhoz értő orvoshoz már csak akkor fordulunk, a mikor a mi tudományunk kifogy és olyan súlyos complicatiók következnek be, a melyekben már életveszélytől lehet tartani. Vidéki orvosok azt állítják, hogy őket rendszeren már későn hívják. Lelkük rajta, ha nem így igaz.

Egyházi életünknek is annyi hivatott és nem hivatott doktora állott elő, hogy szinte azt hiszszük, hogy mégis csak van valami baja is. Igazán sajnálnánk, ha úgy volna. És tényleg nem is lehet még súlyosabb természetű a baj, hiszen az egyháznak épen egyik hivatásos őrállója mondotta, hogy „csak önmagunkat áltatnánk, ha azt reménylenénk, hogy bármiféle evangélizáció, valláserősítés és lelki gondozás folytán azon helyzetbe jövünk, hogy e téren (t. i. a vegyes házasságokkal járó reversalisok stb.) most vagy jövőben kiállhatjuk a versenyt róm. kath. vallású atyánkfiaival“. Tehát még nincs életveszély, házi szerek is jók lesznek, az igazi orvost, az evangélium erejét még nem kell segítségül hívni, különben is csak „áltatnánk magunkat, ha azt reménylenénk, hogy bármiféle evangélizáció stb. versenyképessé teszi egyházunkat. Mert ha nem tekintjük azon előnyöket, a melyek a nagy egyházi vagyonban, a pátronátusi intézmény folytán a kevesebb adózásban az ő részükön vannak, erkölcsi és hittani tekintetben sem állanak rendelkezésünkre azon eszközök; vagy ha álla-

nak is, tiltja azoknak használatát egyházunk szelleme és hittana, a melyeket ők a reversálisok szerzése céljából alkalmazásba vesznek és vehetnek“. Tökéletesen igaz, hogy mi a róm. kath. eszközöket nem használhatjuk; de attól nem tilt el sem egyházunk szelleme, sem hittana, hogy feltétlenül igénybe vegyük a Krisztus evangéliumát és annak mindenekre elégséges erejében higgyünk és bízunk. Ha csak önmagunk áztatása az evangélizációban, valláserősítésben és lelki gondozásban vetett olyatén reménységünk, hogy ezekkel az eszközökkel versenyképessé, nemcsak, de győzelmessé is tehetjük egyházunkat: akkor tökéletesen igazok van azoknak, a kik mindennek a megjavulását tisztán csak a 800 frtos minimumtól várják, vagyis az anyagi eszközöktől s csak az anyagban bíznak és az abban rejlő titkos erőben. Az alchymisták is a bölcsesség kövét nem azért keresték, hogy valóban bölcsökké tegye az őket valami titokzatos módon, hanem hogy mindent arannyá változtathassanak vele. Mózes fönn a hegyen hallgatja, figyeli az Istennek beszédét, hogy az Isten igéjének erejével szervezhesse, tarthassa meg a népet s tüzzön eléje örökkévaló feladatokat; Áron pedig azalatt aranyborjút önt nekik s a népnek ez jobban kedélyéhez szól, ez jobban megragadja őt, mint Mózes és az atyák Istene. A történet e tanulságaiba bele kell nyugodnunk s mire való világos századunk végén még a mult kísértete, az idealismus? És úgy olvassuk, hogy az aranyborjút készítő Áron sokkal népszerűbb volt, mint Mózes, vagy legalább is nem zúgtak ellene annyit, mint a léleknek ihletétől ragyogó arcú Mózes ellen.

Kétségtelenül szüksége van az egyháznak egy bizonyos anyagi erőre. Józanul ki tagadhatná ezt meg? Szüksége van annak a lelkészi karnak, mely 22—24 éves koráig tanulva, a szellemi szükségletekkel együtt egy csomó magasabb anyagi igényt is elsajátít és tökéletesen jogosan követeli meg annak legalább is a minimális kielégíttetését elnyert állásától, helyzete javítására, mert az ma nagyon sok helyen minden kritikán alul való, és feltétlenül szükséges lesz egyházi adózásunk ügyét is rendezni, mert ha nem, akkor ebbe is belenyul az állam épen a saját adó-ügye érdekében; de ez még nem minden. A pénznek csak *váltó* értéke van; de *megváltó* ereje nincs.

Feltétlenül igaza van György Endrének, mikor azt írja, hogy „ma a prot. közvélemény feltétlenül sürgeti nemcsak a budget-tétel emelését, hanem a prot. lelkészek igényeinek törvényes rendezését. Törvényes rendezést azért, mert a prot. pap az 1848-iki törvény rendelkezésének világos és félre nem

magyarázható értelmezése szerint jogot követel és nem alalmazhat, biztos, évről-évre kijáró fizetés-pótlást és nem a törvényhozás évi megszavazásától függő, bármily jelentékeny ajándékot. A hozandó törvény lényege nem lehet más, mint a lelkészi fizetések kiegészítése 600 frtra azonnal és fokozatosan, legfeljebb 5—10 év alatt 800 frtra, a mennyi a többi felekezetek alapjavadalma lesz“. Az ilyen teljesen jogosult sürgetés és követelés mellé azonban pendantul oda kell tenni azt a másikat, a miről a Sárospataki Lapok 46. számában ír Vadász Pál, hogy „már az iskolában kellene megkezdeni a prot. öntudat fejlesztését s úgy folytatni a templomban. Úgyszólván az abc-vel kellene mintegy beszívni a gyermeknek a vallásához való ragaszkodás fejlődő és fejlesztő melegét“ stb., mert viszont az is feltétlenül igaz, a mit Csizmadia Lajos mond „Az egyház építése“ cz. felolvasásában, hogy „a világtörténet azt tanítja, hogy a reformátori hitelvek a hozzájuk hű és buzgó népek életében a leghatalmasabb államalkotó és fentartó erőnek bizonyultak. E népek a legszabadabbak, legműveltebbek és legboldogabbak“ s ha ellenünk látszik is nyilatkozni a reális korszellem, „a mi feladatunk épen az, hogy a korszellemet idomítsuk, megváltoztassuk. E célból adatott kezünkbe az evangélium, a melynek erejéről kétezer év története tesz tanubizonytságot“.

Anyagi viszonyaink rendezésének a kérdésénél méltán s teljes alappal sürgetik a néhány év előtt készített „jelentő-ívek“ revisióját s illetőleg azok kiegészítését, mert „a mostani összeírások csak azt mutatják — a mint helyesen jegyzi meg György Endre — hogy a létező lelkészi állásoknak a létező adóztatás mellett mennyi évi jövedelmük van. Világos, hogy ennek egyszerű kitüntetése útján a teljes hiányt megállapítani nem lehet. Kétségtelen, hogy vannak olyan egyházak is, a melyek még affiliálhatók; ámbár az utolsó tíz év alatt ebben a tekintetben úgy az egyház, mint a sok vidéken ezzel elválhatatlanul egybekötött magyar nemzetiség világos kárára nagyban és egészben a szélső határig elment a prot. egyház. De viszont vannak egyházak, a melyeknek önállósítása, szervezése már ma is égető szükséggé vált. Ez a szempont pedig lényegesen alterálja a szükséglet megállapítását s így a hiányt is“. Részünkről teljesen méltányoljuk Ferenczy Gyula debreczeni tanárnak az egyházi adózásról, a belhivatalnokok fizetéséről és az egyházfentartási alapokról a tiszántúli egyházkerület lelkészi értekezlete előtt felolvasott nagy tanulmányát, a melyben sürgeti az egységes adórendszert, a belhivatalnokok fizetésének méltányos rendezését, a jövőről a tartalék-alapok

felállítása által való gondoskodást s a szövetkezeti eszme értékesítésével a pénz- és vagyonkezelés helyesebb alapokra fektetését. De mindezen méltányosnak és tökéletesen jogosultaknak elismert kivánságok és követelések mellett mindig hangsúlyozni akarjuk azt, a mit dr. Baltik Frigyes püspök mondott a dunáninneri kerületi papi értekezlet megnyitásakor: „Mondják, hogy egyházunk rossz napjait éli. Az egyik szegénysége miatt jajgat, a másik az egyházi viszonyok ellen emel panaszt, a harmadik a régi ellenfél propagandája első árnyéka előtt is leteszi a fegyverét, vagy a szekták martalékává lesz. A reformatio korában nem így volt ez. A történelem bizonyítja, hogy az evangélikusok a legnehezebb viszonyok között is megállották helyöket. Luther az egyházi jogot tűzbe dobta, de a bibliára vonatkozólag kimondta: „Das Wort sie sollen lassen stehen“ s a bibliával épen úgy megingatta a római pápa trónját, mint a hogy elűzte Wittenbergből a szekták vezéreit. Igen, rossz napjai vannak egyházunknak, de én ennek főokát abban keresem, hogy rossz bibliaolvasók vagyunk és a hívő néppel szemben elégtelen a bibliának magyarázata. Én *nem kérek több prédikációt, de keresek többet a bibliából a prédikációban.* S ott, a hol a prédikációnak van bibliai alapja, többet keresek annak az igének hirdetéséből, a ki ige vala és testté lett, a kiről az írás tanuskodik s ez a Jézus Krisztus“. — — — „Hogy élet legyen egyházunkban, arra nézve mindenekelőtt szükséges, hogy a bibliamagyarázati órákat hozzuk be egyházainkba. Hozzuk be a családba, a templomokba főleg vasárnap délután, a hétköznapi könyörgéseknél, vagy az esti órákban a munka után. A szekták ellen ez a legjobb eljárás, a kik azzal dicsekesznek, hogy épen ezt a fegyvert ragadták el tőlünk. De ez a fegyverek legjobbika a római propaganda ellen is, mert *Róma csakis az evangélium előtt hátrál meg,* a többiben mesternek vallja magát. Ez a legerősebb orvosság az anyagiasság ellen is, mert csak így szűnik meg az a ferde helyzet, hogy *anyagi szempontból nézzük egyházi kérdéseinket.* S végre maga a lelkész is e módon erősül a materialistikus irány elleni harcban“.

In idea mindez nagyon szép; de „ne tagadjuk — mondja a Sárospataki Lapok egyik cikkezője (40. sz.) — hogy híveink között nem annyira közönyösség, mint inkább elégedetlenség, már-már elkeseredés nyilatkozik meg, különösen ott, a hol az évi kiadást főként a pap adója miatt egyéb jövedelem hiányában kivetés útján kell fedezni. Az ilyen nép között aztán prédikálhatunk, missionálhatunk, nem fog meghallgatni, mert csak szokásból hallgatja, a mit mondunk, de esze és

szive távol jár tőlünk. De ha könnyitünk sorsán úgy, mint a magunkén, kiérzi tetteinkből a méltányos jóakaratot, önmagától hozzánk simul s zúgolódó, elégedetlen ember helyett lesz jó keresztyén, buzgó kálvinista“. Ez a cikkező azonban úgy látszik, ügyet sem vetett dr. Buday Lászlónak a „Felekezeten kívüliek“ cz. nagy gonddal irt tanulmányára, a melyben statisztikai adatokkal mutatja ki, hogy 1896-ban összesen 3990-en lettek felekezetenkívüliek s ezek között csak körülbelül 2—300 azok száma, a kik a súlyos egyházi adótól menekültek. Tolnában pl. összesen 235-en lettek felekezetenkívüliek, de közülök csak 34-en léptek ki a református egyházból az egyházi adó miatt. Magyar-Itteben összesen 76-an léptek ki és pedig mindnyájan a pappal való torzsalkodás miatt. Abból a jelenségből, hogy a 3990 felekezetenküli egyén közül 3000 nazarénus. (az ev. ref. egyházból kilépett 1540 közül 810) és 500 baptista lett, egyenesen azt igazolja, hogy — a mint azt Szilassy Aladár egyházmegyei gondnok a dunamelléki egyházkerület egyházi értekezletén tartott felolvasásában commentálta — *„a túlnyomó részszel nem a vallás iránti közöny, de inkább a vallásos-rajongó érzés hagyatja ott egyházát, hogy a felekezetenküliség czímén a szektákat jellemző élénkebb hitéletben vegyen részt. Az a feltevés, mintha a baj csak az anyagiakban gyökereznék, — folytatja Szilassy — téves, az másutt, a lelkiekben inkább keresendő. És igazolja ezt egy előttem a felekezetenküliségbe való kitérésnél sokkal aggasztóbbnak látszó másik jelenség. Hónapról-hónapra látjuk, hogy a vegyes házasságoknál a gyermekek eligérése, illetőleg elkötelezése, a mi egyházunk hátrányára történik.“*

„Ez már csak világosan mutatja, hogy *a mi egyházunk hívének a ragaszkodása gyengébb az egyházához, vallásához s ezt anyagi okokra, legalább egyházi szervezetünkben gyökerezőkre, vagy pláne adózási rendszerünk rendezetlenségére visszavezetni lehetetlen, mert hisz a jegyesek gondoskodása annyira talán még sem megy, hogy születendő gyermekeiket akarják ezzel az eligéréssel a magas egyházi adótól megszabadítani! Nem, ez és több más jelenség azt igazolja, hogy a szivekben is van hiba s ha ez egyházunkra hátrányosan visszahat: nem is mindenütt érdemetlenül éri; mert vajmi sokáig éltünk elbizakodva abban a hitben, — s élnek sokan még ma is, — hogy ha az istentiszteleték rendesen megtartatnak, az administratiója rendben folyik: egyházunkban minden jól van s nem volt elég gondunk arra, a mit a tiszántúli egyházi értekezleti meghívó igazán mond: „az apostolok cselekedetei alapították meg az első egyházat, apostoli cselekedetek által*

tartható az fenn ma is“ ; igenis, apostoli buzgóságra is és nemcsak kormányzati pontosságra van szükségünk. . . A Krisztus váltságmunkájának ténye s ennek érzete meghomályosult a hívek valóságos érzületében, pedig ha szívében, hitükben megavul annak igaz és egyéni felelősséggel összekötött érzése. hogy Krisztus értünk jött és szenvedett, a mi bűneinkért halt meg és a mi váltságunkra támadott fel : akkor a mi hitünk épen oly szintelen és erőtelen, a mint szintelen és erőtelen lenne az evangélium, ha abból e centrális igazságok kivétlenének. *Ezt a positiv hitet, az egyéni üdv utáni komoly vágyat, kell egyházunknak minden eszközzel élesíteni, ébrentartani a gyermektől kezdve az ifjúságon s meglelt koron át a késő vénségig s ennek ébrentartásával marad élő a kapocs az egyháztagnak és egyház közt. A hol és a mily mérvben ezt sikerül elérni, ott és abban a mérvben szűnik meg a gyermekek eligérése, a kitérések azon nagyobb száma, a mely nem anyagi okokból ered, mert hisz' tudjuk, hogy nem egy szektánál magasabb az egyházi adó, mint abban az egyházban, a melyet az illetők elhagynak ; ott s abban a mérvben szűnik meg híveink némely részénél az a felfogás, mely egyházunkban csak a hazafiság szempontjából fontos és érdemeket szerzett szervezetet látja és szereti, de mint üdvintézménnyel komolyan alig foglalkozik“.*

Egyházi életünk külsőleg egyébként igen mozgalmas. Az egyházkerületek egymás után tartottak részint egészen önczélal, részint közgyűléseik alkalmával lelkészi értekezleteket, a melyeken a világiak közül is többen élénk érdeklődéssel vettek részt. Anyagi és szellemi dolgaink, szükségseink képezték a megbeszélések tárgyát s örömmel szemlélhettük, hogy a felolvasások legnagyobb részében bizonyos magasabb felfogás érvényesült, a beszédekből lelkes hang szólt hozzánk.

A legnépesebb és a legünnepélyesebb jellegű volt a tiszántúli értekezlet Szatmáron. *Balogh* Ferencz debreczeni theol. tanár alelnöki megnyitója csak úgy fermentál a buzgóságtól, a lelkesedéstől, ifjú tűz minden sorában s remény, hit és bizalom az evangélium örökkévaló erejében. Megvan győződve, hogy míg szószerk. iskolák, kormányzó gyűlések és sajtó a rendes keretekben működnek s szép eredményeket mutatnak fel, egyházunk sem szűnik meg. De a haladásnak új tényezője a társadalmi erő, a közös célra törekvők szabad és önkéntes tömörülése. Minden társadalmi munkának azonban az egyházból kell kiindulnia s az egyházért kell történnie. Az építésben részt kell vennie minden egyháztagnak a presbyte-

riummal az élén, mert a presbyterium volt az a bűvös eszköz, a melylyel a kálvinizmus behatolt a szabadság szerető népek közé. E csodás eszköz kimerítve nincs, fejleszthető, szélesbíthető s ennek lehet árvaügyi, szeretetügyi, jótékony egyleti bizottsága stb. A presbiterianusságban még ki nem aknázott új és nagy erők rejlenek s ha esetleg az állam sem segít az anyagi bajokon, ott lehet „az államtól nem segélt, szabad egyházak életútja: az osztályos önkéntes adózás (voluntarismus), mely bámulatos sikerre vezetett“. Garzó Gyula gyormai lelkész a diakonusi intézmény felelevenítését ajánlotta s a diakonissaképzés helyéül a debreczeni ispotály templomot jelölte meg. Ferenczy Gyula az egyházi adózásról stb. terjesztett be egy bizottsági javaslatot, a mely az adózásra nézve a fej- és vagyonaránylagos adót contemplálja és pedig úgy az egyiknél, mint a másiknál megállapított maximumokkal s azzal az elvvel, hogy a vagyonaránylagos adó emelkedésével a kivetési kulcs arányosan leszáll Gulyás Lajos kisújszállási lelkész a papképzésről szólott. Javaslatait közelebbről még nem ismerjük. Gergely Károly, nagybányai lelkész a lelkipásztori gond régi kipróbált eszközeiről értekezve, rámutatott, hogy mindek felett szükséges a gyülekezet tagjainak megismerése s ezért legalább minden 5000 léleknek külön papjának kellene lenni; továbbá az önzetlen felebaráti szeretet gyakorlása, az egyházfegyelem felelevenítése s az imádkozásra és a munkára biztatás. Míg végül Tabajdi Lajos szatmári lelkész egy Szatmárt felállítandó protestáns leánynövelde szükségességéről értekezett.

A dunántúli kerületi lelkészi értekezletet Antal Gábor püspök nyitotta meg s a lelkészi fizetések feljavítására s rendezésére vonatkozólag mondotta el nézeteit. Az államsegély — szerinte — csak úgy vehető nyugodtan igénybe, ha az átalány alakjában önkormányzati testületeinknek bocsáttatik rendelkezésére. Ohajtaná, hogy a segély oly összegben szavaztassék meg, hogy annak felerésze minden évben tőkésíthetessék, felerésze a szükség fedezésére fordíthatassék. Így 20 év múlva lehetne oly megtakarított tőkénk, melynek erejével a bajok orvosolhatók lennének. Azután az értekezlet alapszabályai állapították meg, majd Szűcs Dezső csajági lelkész „Egyháztársadalmi gyakorlati kérdéstről“, Csizmadia Lajos, lepsényi lelkész „Egyházunk belső és külső építéséről“ és Demjén Márton veszprémi lelkész „Ev. ref. ifjaink vallásos oktatásáról és vallástani kézi könyveinkről“ czímeken tartottak felolvasásokat. Az első különösen azt hangsúlyozta, hogy a világi uraknak és úrnőknek élő és munkás hittel kellene

bebizonyítaniok, hogy ők szent nép és királyi papság. A második kiemeli, hogy a presbyteriumoknak nemcsak adminisztráló testületeknek, hanem a lelki dolgokban is felügyelőknak és a lelkész munkatársainak kellene lenniök. Az ifjak vallásos nevelése, vallásos estélyek tartása, építő felolvasások s jó könyvek terjesztése lehetnek a segédeszközök az evangélium lelkes hirdetése és a cura pastoralis hathatós gyakorlása mellett; míg a harmadik felolvasó a vallásos nevelés különös gondosságát sürgeti s a tankönyveket gyakorlati szempontokból bírálja.

A dunáninneni ág. h. ev. kerületi értekezleten olvasta fel Baltik püspök azt a nagyszabású megnyitó beszédet, a melyből fentebb azt a mély tartalmú idézetet vettük Schmidt Károly pozsonyi lelkész a külmissiórról tartott felolvasást s indítványára a lipcsei missió-egylethez csatlakozott e tárgyban az értekezlet. Végül egy egyetemes lelkész-értekezleti alapszabály-tervezetet tárgyaltak; de azt nem fogadták el.

A dunántúli ág. h. ev. kerület lelkészi egylete is megalakult s az elfogadott alapszabályok szerint az egylet célja: az esperességi lelkész-egyleteknek egymással való szorosabb összekapcsolása s az összetartozás tudatának ébresztése; a hitbuzgóság és egyházas érzületnek közös erővel való ápolása; a gyakorlati lelkipásztorkodás terén felmerülő s egyházunkat is érdeklő egyéb közfontosságú kérdések tárgyalása és megvitatása; az egyházi irodalom művelése s a lelkészek erkölcsi és anyagi helyzetének illetékes egyházi úton való javítása. Az egyetemes gyűlés alkalmával egyetemes lelkészi értekezlet is tartatott, a mely azonban még csak az elvi kijelentésig jutott, hogy meg fog alakulni; sokan ugyan perhorreskálják az „egylet“-té szervezkedést, de erre helyesen jegyzi meg Szili Lénárd ev. lelkész, hogy hát nevezzék akárminek; de nagyon fontos, hogy a négy egyházkerület papsága egy szervezett testületté tömörüljön s hogy mint a Krisztusnak jó vitézei, néha-néha megtartsák a hadi tanácsot, megbeszéljék teendőiket, éleszsék egymásban az összetartozandóság és együttartás ama megnyugtató érzetét, a mely egyikőjük lelkére sem engedi az elhagyatottság csüggesztő gondolatát borulni, hanem azzal a felemelő, bátorító tudattal lelkesít a további küzdelemre, hogy mint közös örömöknek és szenvedéseknek, közös törekvéseknek és reménységeknek osztályosai, egymás erejére nemcsak utalva vannak, hanem egymás támogatására bizvást is számíthatnak stb. A gondolat szép, csak meg kell valósítani s vajjon ugyanez nem állana-e az ev. ref. egyházra is?

Végül a dunamelléki kerület lelkészi értekezletén Szilassy Aladár szólott egyházfentartásunk bajairól és gyógyszerreiről egy kiváló értékű tanulmányban, a melyben konstatálja, hogy azok a bajok, melyeket egyházunk érdekében leküzdenünk kell, két forrásból erednek: először az egyéni hitéletnek átlagosan ki nem elégítő voltából s ezt az erőteljesebb hitélettel küzdhetjük le; másodsor némely anyagi okokból, melyeket helyesebb adózási rendszer behozatalával minél előbb megszüntetni elodázhatatlan kötelességünk. Azután Haypál Benő budai lelkész mutatott rá a presbyteriumok valláserkölcsei hivatására s rámutat a genfi első presbyterium nagyszabású munkásságára, mely a társadalmi téren is kiváló fontosságú volt. „Ápolja — úgy mond — a presbyterium az erényeket a hivekkel közvetlen érintkezés, a betegeknek látogatása és a szegények gondozása által s akkor oly jó és igaz bizonyosságot szerez magának, hogy a gyülekezet önként és jó szívvel adja kezébe a bűnök irtására leghatalmasabb eszközt, a fegyelem gyakorlásának jogát is.“ Szól felolvasó e fegyelem gyakorlásának multjáról az ősi egyházban és Genfben. Az értekezlet egy szűkebb körű bizottságot küldött ki, hogy ez az egyházi fegyelemnek a presbyteriumok által miként leendő gyakorlására nézve a jövő gyűlésre egy javaslatot dolgozzék ki. Szóts Farkas titkári jelentése pedig hű képét adja azoknak a kisebb-nagyobb körű egyház-építő munkáknak, a melyek az egyházkerület különböző vidékein folynak s a melyek az ébredő életről tesznek bizonyosságot.

Az ág. h. ev. egyház egyetemes konventje megalkotta a lelkészi nyugdíjintézetet, a melyet ugyan Famler G. torzsai lelkész azon a már nem ismeretlen alapon, hogy sokkal jobb a mostani állapot, mikor a lelkész administrátort, vagy segédlelkész tarthat (persze, hogy neki jobb; de nem a segédlelkésznek és nem a gyülekezetnek, hanem hát az első személy az „én“), erősen ellenzett; de a konvent szerencsére magasabb szempontokat és érdekeket tartott szem előtt s ez alkotásával jelentékenyen megelőzte az ev. ref. egyházat. A nyugdíj egyenlően minden egyes tag részére 10 tagsági év betöltésétől feltételezetten a tag elöregedése, munkaképtelensége esetében 400 frt. A nyugdíjintézet jövedelmei: a közalaphól egyszersmindenkorra 25.000; a lelkészek járuléka egyszersmindenkorra fizetendő 60 frt és évenként 12 frt. „Szerény, csekély nyugdíj ugyan — mondja az Ev. Egyh. és Isk. — sokkal kisebb, mint a tanítóké, tanároké, csak annyi, mint a szolgálaké más pályákon; de mégis lehetőség van arra, hogy szükség esetén a lelkész megpihenhet, új erőknél helyet ad-

hat. — — Ez a mi ezredévi alkotásunk, ajándékunk és örö-
münk!”

Az ev. ref. egyház épen két zsinaton s egy csomó kon-
venten bajlódott már a nyugdíjintézettel és azért még maig
sem csinálta meg. Nehéz volna erről a tárgyról keserűség
nélkül írni; azért csak várjuk a jobb időket, a mikor talán
több lesz az altruismus is. A fődolog, hogy az evangélium
szelleme hassa át egyénenként az embereket, akkor majd a
közttestületeket és a közdolgokat is ez fogja áthatni, vezetni
s minden diadalmatoknál feljebb valókká tenni. Az által, a
ki meggyőzte e világot!

* * *